

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาและวิจัยนี้มุ่งเน้นในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบที่มุ่งต่อการนำไปใช้ในการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดทำผังเมืองเฉพาะในพื้นที่ศึกษา คือชุมชนเกาะช้าง ซึ่งกำหนดวิธีวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และเมื่อได้คำตอบจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้จะนำคำตอบทั้งหมดไปดำเนินการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำผังเมืองเฉพาะของเกาะช้าง เพื่อนำเอาคำวิพากษ์และข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นคำตอบของการวิจัยที่สมบูรณ์ วิธีวิทยาการวิจัยตามที่กล่าวมานั้นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการวิจัยเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิโดยข้อมูลที่รวบรวมนี้ได้จากการค้นคว้าเอกสาร เกี่ยวกับกฎหมายและหลักวิชาการผังเมือง ซึ่งการวิจัยนี้ได้กำหนดประเภทเอกสารและประเด็นที่ต้องการใช้ในการวิเคราะห์ คือ กฎหมายผังเมืองและกฎหมายผังเมืองเฉพาะของประเทศไทย ตลอดจนกฎหมายผังเมืองและกฎหมายผังเมืองเฉพาะของต่างประเทศ

นอกจากนั้นยังมีเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นหลักการ ทฤษฎี รายงานวิจัย ตำรา บทความของประเทศไทยและต่างประเทศ ข้อมูลเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดทำผังเมืองเฉพาะของประเทศไทย ได้กำหนดหัวข้อของข้อมูลเอกสารที่เก็บรวบรวมประกอบด้วย

1.1 หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการผังเมืองและกฎหมายผังเมือง

หลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดทำผังเมืองเฉพาะ คือ

- 1) แนวคิดการจัดทำผังเมืองเฉพาะ
- 2) หลักเกณฑ์การเลือกพื้นที่ในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงสร้างของผังเมืองเฉพาะ และองค์การดำเนินการที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ
- 4) ลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ

1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ

แยกประเด็นข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) สภาพปัญหาข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรคทางกฎหมายของการจัดทำผังเมืองเฉพาะ
- 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองและการจัดทำผังเมืองเฉพาะของประเทศไทย
 - (1) พระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ.2547
 - (2) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542
 - (3) พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2535
 - (4) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534
 - (5) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522
 - (6) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518
 - (7) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504

1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมืองและผังเมืองเฉพาะของต่างประเทศ

- 1) สหรัฐอเมริกา
 - The Standard Zoning Enabling Act of 1922
 - The Standard Planning Enabling Act of 1928
- 2) สหราชอาณาจักร
 - Town and Country Planning Act 1990
- 3) สาธารณรัฐสิงคโปร์
 - The Planning Act of 1990
- 4) สาธารณรัฐฝรั่งเศส
 - Code de l'urbanisme 2003

นอกจากนี้ยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารประเภทอื่นที่จะใช้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ได้แก่ ตำรา รายงานวิจัย รายงานการประชุมสัมมนา บทความและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองและการจัดทำผังเมืองเฉพาะ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผังเมืองและการจัดทำผังเมืองเฉพาะในประเทศไทย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมายผังเมือง โดยวิธีการสัมภาษณ์ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าและสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับประชากรสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กำหนดการสัมภาษณ์ที่กรุงเทพมหานคร และเกาะช้าง จังหวัดตราด

ประชากรสัมภาษณ์ ได้กำหนดให้เป็น ให้แยกกลุ่ม

2.1 ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ผู้บริหารระดับนโยบายด้านการผังเมืองของ กรมโยธาธิการและผังเมือง ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก 9 ท่าน ประกอบด้วยผู้อำนวยการกองผังเมืองเฉพาะ นายวิระพงษ์ บุญญานุสนธิ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายผังเมือง กรมโยธาธิการและผังเมือง น.ส.แสงจันทร์ แก้วปทุมรัตน์ หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา นายชนกฤต ภัทร์ธรรฐ หัวหน้างานท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) รองศาสตราจารย์ ดร.พนิต ภูจันดา หัวหน้าภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.นิพันธ์ วิเชียรน้อย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ น.ส.ฤทัย พูลสวัสดิ์ นักกฎหมาย กฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายที่ดิน สิ่งก่อสร้างและการเกษตร กองกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้นำชุมชน ผู้นำด้านอสังหาริมทรัพย์และการท่องเที่ยว ผู้บริหารเทศบาลตำบลเกาะช้าง นายสัญญา เกิดมณี นายกเทศมนตรีตำบลเกาะช้าง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ นายจักรกฤษ สลักเพชร นายองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ (ดูภาพประกอบที่ 3.1)

ภาพประกอบที่ 3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นสัมภาษณ์ กำหนดไว้ 6 ประเด็น ดังนี้

- 1) หลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีผังเมืองเฉพาะ
- 2) เหตุใดจึงไม่มีการประกาศใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ
- 3) ควรมีการแก้ไขกฎหมายผังเมืองในส่วนของโครงสร้างของผังเมืองเฉพาะและการใช้บังคับผังเมืองเฉพาะหรือไม่
- 4) หลักเกณฑ์การเลือกพื้นที่ในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงสร้างของผังเมืองเฉพาะ องค์การดำเนินการและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมเป็นอย่างไร
- 5) ควรมีกฎหมายลำดับรองในการใช้บังคับผังเมืองเฉพาะหรือไม่
- 6) ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำอื่นที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ - ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)

การมีส่วนร่วมออกแบบ – ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) เป็นเทคนิคทางการตลาดเพื่อสร้างสรรค์สังคม กำหนดวิธีเก็บข้อมูล โดยมีแนวคิดว่าคุณสมบัติที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์หาคำตอบตาม โจทย์วิจัยนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแทนที่ผู้วิจัยเป็นฝ่ายคิดคำตอบเอง แนวคิดนี้จึงใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หรือเกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) เป็นประชากรที่จะมีส่วนร่วมออกแบบคำตอบตามโจทย์วิจัย จึงจะทำให้ได้คำตอบที่ตรงกับความต้องการและประสงค์ของพวกเขา ในกรณีการจัดทำกฎหมาย หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ได้กฎหมายที่ดีสามารถใช้งบประมาณได้อย่างได้ผลนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนั้นจะได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการออกแบบสาระสำคัญของร่างกฎหมาย ผังเมืองเฉพาะ โดยที่ผู้วิจัยมีหน้าที่ในการนำเอาคำตอบจากการใช้วิธีวิทยาการวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ ตามหลักวิชาการ และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้มา ทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับการจัดทำกฎหมายให้เป็นกฎหมายที่เหมาะสมต่อการใช้งบประมาณ ทั้งนี้เพราะกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการใช้งบประมาณและการปฏิบัติตามเพราะกฎหมายจะมุ่งเน้นไปที่การบังคับและมีกำหนดโทษที่จะทำให้มีการยอมทำตามเพราะกลัวการถูกลงโทษ จึงส่งผลให้มีการพยายามหลีกเลี่ยงกฎหมายเป็นประโยชน์ในแง่ของการตีความ กฎหมายที่ดีจึงควรที่จะคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถใช้งบประมาณได้จริง ซึ่ง สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และพราวพรรณราย มัลลิกะมาลย์, 2555 กับ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, 2555 ได้นำเอาแนวคิดการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัย ทำให้ได้คำตอบที่เกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดทำร่างกฎหมาย ดังนั้นการวิจัยนี้จึงนำเอาวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาใช้

อย่างไรก็ตาม โดยเหตุที่การจัดทำร่างกฎหมายผังเมืองเฉพาะในครั้งนี้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องกันผังเมืองเฉพาะได้เข้ามามีส่วนร่วม จึงนำเอาแนวทางที่เรียกว่า วิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากวิธีการนี้ เกิดจากแนวคิดที่มุ่งประสงค์จะให้การออกแบบในเรื่องใดก็ตามสมควรที่จะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากรูปแบบที่จะกำหนดขึ้น แต่เพื่อให้แน่ใจว่ารูปแบบที่จัดทำขึ้นมานั้น (ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าหรือการให้บริการ ฯลฯ) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องและนำไปใช้ได้จริง สิ่งที่จะได้รับจากการออกแบบนี้จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมจับต้องได้ (Physical Artifacts) ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้แตกต่างจากการเก็บรวบรวมที่ทำกันตามปกติของการวิจัยซึ่งเป็นลักษณะ Top-down Approach แต่วิธีการนี้เป็น Bottom-up Approach หมายความว่า ความคิด ความต้องการและกระบวนการวิธีการต่าง ๆ จะมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องโดยตรง การได้ข้อมูลด้วยวิธีการ Co-design นี้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการนำวิธีการนี้ไปใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, 2558 ได้นำไปใช้ในการออกแบบโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องช่วยกันหาคำตอบที่จะนำไปใช้ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะให้ผู้มีส่วนได้เสียเป็น

ประชากรที่มีส่วนร่วมในการออกแบบนั้น จะทำให้ได้ต้นแบบการดำเนินการที่เกิดจากการมีส่วนร่วม โดยแท้ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตาม จึงน่าจะเป็นการยอมรับว่ารูปแบบที่ได้มาสามารถจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมาจากผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแบบที่ออกมานั้นเอง ทั้งนี้เพราะวิธี Co-design จะมองว่าผู้ที่มาร่วมออกแบบเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert of his/her experience) ที่มีประสบการณ์ที่จะเข้ามาให้ความรู้ ระดมสมองและสร้างความคิด (generate idea) ร่วมกับผู้วิจัย เพราะผู้วิจัยอาจไม่สามารถเข้าใจถึงความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ที่ต้องปฏิบัติได้เต็มที่

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์จัดทำเป็นร่างกฎหมายผังเมืองเฉพาะ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรงกับผังเมืองเฉพาะ ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบโครงสร้างและสาระสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายจึงน่าจะทำให้ได้ต้นแบบกฎหมายที่สามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการที่ผู้วิจัยนำเอาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างร่างกฎหมายผังเมืองเฉพาะด้วยการใช้วิธี Participatory Design (PD), Co-Design เป็นวิธีการที่เหมาะสมและถือว่าเป็นวิธีการใหม่อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับโครงการวิจัยในเรื่องที่ใหม่สำหรับประเทศไทย

ด้านประชากรร่วมออกแบบ เป็นกลุ่มประชากรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ซึ่งการวิจัยได้แยกกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มประชากรเฉพาะ หมายถึงกลุ่มประชากรที่มีหน้าที่และประสบการณ์เหมือน ๆ กัน มี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่ม 1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติด้านผังเมืองเฉพาะของกรมโยธาธิการและผังเมือง ได้แก่ นักผังเมือง สถาปนิก จำนวน 6 ท่าน

กลุ่ม 2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองช่างและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 ท่าน

กลุ่ม 3 ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาแห่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมาชิกสภาเทศบาล สภาองค์การบริหารส่วนตำบล) นักธุรกิจ นักวิชาการอิสระด้านผังเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิรวม 6 ท่าน รวมกลุ่มประชากรเฉพาะ 3 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน รวม 18 คน

2) กลุ่มประชากรผสม หมายถึง กลุ่มประชากรที่มาจากประชากรในกลุ่มเฉพาะมารวมกันเป็นกลุ่มผสมในสัดส่วนกลุ่มละ 1 ใน 3 ของจำนวนประชากรกลุ่มเฉพาะ ดังนั้นในแต่ละกลุ่มประชากรผสมจึงประกอบด้วยประชากรที่มีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติด้านผังเมืองเฉพาะของกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองช่างและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาแห่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมาชิกสภา

เทศบาล สภากองการบริหารส่วนตำบล) นักธุรกิจ นักวิชาการอิสระด้านผังเมือง และผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อรวมกันแล้วจะได้กลุ่มประชากรผสมจำนวน 3 กลุ่มมีประชากรรวม 18 คน

สำหรับเหตุผลของการจัดให้มีประชากร 2 ชุด คือ

- กลุ่มประชากรเฉพาะเป็นผู้ที่มีหน้าที่และประสบการณ์เดียวกันดังนั้นเมื่อได้มาร่วมกันอภิปรายเพื่อจัดทำผังเมืองเฉพาะในพื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนเกาะช้าง จึงย่อมมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันและไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นข้อสรุปคือความคิดเห็นและความต้องการให้มีสาระสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- กลุ่มประชากรผสมเป็นกลุ่มที่แต่ละคนมีหน้าที่และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เมื่อได้ร่วมกันอภิปรายจึงย่อมจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และปัญหาที่พบต่อกันทำให้ความคิดเห็นและความต้องการที่แตกต่างกันได้ แต่ในวิธีวิทยาการวิจัยนี้ก็ต้องมีข้อสรุปของกลุ่มเพื่อแสดงถึงข้อตกลงร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับของประชากรที่แม้จะต่างหน้าที่และต่างประสบการณ์ก็ตาม

ประชากรที่เป็นกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสมในแต่ละกลุ่มดังกล่าวจะร่วมกันออกแบบสาระสำคัญที่เห็นว่าสมควรที่จะบัญญัติในร่างกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะของไทย

ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

- ขั้นตอนเตรียมการ ผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการกำหนดประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำผังเมืองเฉพาะ และมีหนังสือเชิญประชากรให้เข้ามามีส่วนร่วมออกแบบ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบประกอบด้วย กระดาษสำหรับเขียนคำตอบเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มทุกกลุ่ม

- ขั้นตอนการดำเนินการ

แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้า เป็นการมีส่วนร่วมออกแบบของกลุ่มประชากรเฉพาะ 3 กลุ่ม ช่วงบ่าย เป็นกลุ่มประชากรผสม 3 กลุ่ม ทั้ง 2 ช่วงแม้กลุ่มประชากรจะแตกต่างกันแต่ก็ใช้ประเด็นหรือหัวข้อที่จะให้ออกแบบเดียวกัน การดำเนินการทั้ง 2 ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการเลือกประธานกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่นำเสนอคำตอบของกลุ่มตน ต่อที่ประชุม โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัย กำหนดประเด็นที่เป็นหัวข้อสำหรับให้กลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ร่วมออกแบบตามหัวข้อที่กำหนด ซึ่งการวิจัยนี้ก็คือ ร่างสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มเฉพาะ 3 กลุ่มในชุดแรก แยกกันร่วมออกแบบ ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายร่วมกัน พร้อมหาข้อยุติของคำตอบของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่กำหนดไว้โดยมีผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นเลขานุการประจำแต่ละกลุ่ม ที่จะอำนวยความสะดวกในการจดเนื้อความที่ได้จากการออกแบบของแต่ละกลุ่ม เป็นคำตอบจากการตกลงร่วมกันภายในกลุ่มนั้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มประชากรเฉพาะ นำเสนอรูปแบบที่จัดทำขึ้นมาแล้วต่อที่ประชุมเพื่อรับฟังและรับรู้รูปแบบของกลุ่มตน พร้อมตอบข้อซักถาม

ขั้นตอนที่ 1 - 3 จะใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งโดยปกติจะเป็นเวลาเช้า และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบกฎหมายให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะของแต่ละกลุ่มเฉพาะ รวม 3 ต้นแบบกฎหมาย

ขั้นตอนที่ 4 จัดกลุ่มประชากรใหม่อีกครั้งเป็นกลุ่มประชากรผสมที่มาจากตัวแทนของประชากรกลุ่มเฉพาะมารวมเป็นกลุ่มใหม่ ได้ 3 กลุ่ม และดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1 - 3

ขั้นตอนนี้จะใช้เวลาเท่ากับขั้นตอนที่ 1 - 3 คือประมาณ 2 ชั่วโมง ดังนั้นการดำเนินการจึงเป็นช่วงบ่ายในวันเดียวกันเพื่อจะได้ความต่อเนื่องของความคิด เมื่อได้คำตอบของรูปแบบมาแล้วผู้แทนกลุ่มจะนำเสนอแบบที่ร่วมกันจัดทำโดยเสนอต่อที่ประชุมเช่นเดียวกับการดำเนินการในช่วงเช้า และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบกฎหมายให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะของแต่ละกลุ่มเฉพาะ รวม 3 ต้นแบบกฎหมาย และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบกฎหมายให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะของแต่ละกลุ่มผสม รวม 3 ต้นแบบกฎหมาย

- ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทำ Co-Design จะเห็นต้นแบบของกฎหมายให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะจากกลุ่มประชากรเฉพาะ 3 ต้นแบบ และจากกลุ่มประชากรผสม 3 ต้นแบบ ซึ่งจะมีความเหมือนและแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้มานั้น ไปดำเนินการเปรียบเทียบประเด็นสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างกฎหมาย เมื่อได้คำตอบมาแล้วก็จะนำไปเปรียบเทียบกับร่างกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะของผู้วิจัยอีกครั้ง การเปรียบเทียบจะทำการเปรียบเทียบซึ่งจะได้ 3 ตาราง คือ ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะ 3 กลุ่ม ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มผสม 3 กลุ่ม และตารางเปรียบเทียบของผลการเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะและประชากรกลุ่มผสมกับผู้วิจัย จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างของคำตอบที่ได้มาซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อยุติที่จะเป็นคำตอบสุดท้ายของโครงสร้างกฎหมายที่จะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะต่อไป

ในส่วนในพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ได้กำหนดพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ กรุงเทพมหานครและจังหวัดตราด

สำหรับพื้นที่ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยกำหนดการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม โดยพิจารณาเลือกพื้นที่ที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- (1) พื้นที่ที่รัฐส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในระดับประเทศ
- (2) พื้นที่ที่มีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทั้งด้านการพัฒนาและอนุรักษ์
- (3) พื้นที่ที่มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนสูง
- (4) พื้นที่ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงดงามทางธรรมชาติ สมควรที่จะส่งเสริมเป็นมรดกทางธรรมชาติของชาติ
- (5) พื้นที่ที่ต้องมีความจำเป็นสำคัญเร่งด่วนเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากความขัดแย้งในการพัฒนาพื้นที่

พื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าวสำหรับการวิจัยนี้ก็คือ พื้นที่ชุมชนเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยมีเหตุผลในการพิจารณาเลือกพื้นที่เนื่องจากเกาะช้าง เป็นพื้นที่ที่รัฐส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในระดับประเทศ มีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทั้งด้านการพัฒนาและอนุรักษ์ มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนสูงได้รับการยกย่องจากสาธารณะว่ามีความงดงามทางธรรมชาติ สมควรที่จะส่งเสริมเป็นมรดกทางธรรมชาติของประเทศ อีกทั้งมีความจำเป็นสำคัญเร่งด่วนเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากความขัดแย้งในการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ได้จัดทำกร Co-Design ที่เกาะช้างเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2561 (รูปภาพประกอบที่ 3.2)

ภาพประกอบที่ 3.2 การมีส่วนร่วมออกแบบ - ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบผังเมืองเฉพาะ

5. วิธีการจัดทำกฎหมายต้นแบบผังเมืองเฉพาะ

เนื่องจากการวิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้คือ จัดทำกฎหมายต้นแบบผังเมืองเฉพาะและนำเสนอประเด็นสำคัญในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมืองเฉพาะทั้งของไทยและต่างประเทศ มาจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ผังเมืองเฉพาะ จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) จำแนกรายละเอียดของผังเมืองเฉพาะตามกฎหมายผังเมือง พ.ศ. 2518 ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเด็น คือ หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงสร้างของผังเมืองเฉพาะ องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ

2) จัดกลุ่มและเปรียบเทียบกฎหมายเพื่อวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่จัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงสร้างของผังเมืองเฉพาะ องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ

3) นำเอาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ (Co-design) มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ผังเมืองเฉพาะให้มีความเป็นเอกภาพและมีความเชื่อมโยงกัน

4) เพิ่มเติมบทบัญญัติใหม่ที่เหมาะสมในหมวดว่าด้วยผังเมืองเฉพาะ อาทิ โครงสร้างของผังเมืองเฉพาะ องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ

5) การดำเนินการดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบผังเมืองเฉพาะตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

6. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เป็นการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำร่างกฎหมายต้นแบบผังเมืองเฉพาะแล้วเสร็จและนำเสนอเป็นข้อค้นพบของงานวิจัยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้วิพากษ์และเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อให้ผู้วิจัยได้นำไปใช้ใน

การปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ตัวกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดที่จะนำไปใช้บังคับต่อไป

ประชากรที่ร่วมรับฟังความคิดเห็นจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำผังเมืองเฉพาะ เป็นผู้กำหนดนโยบายด้านผังเมืองซึ่งเป็นผู้บริหารของกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองเฉพาะของกรมโยธาธิการและผังเมือง นักกฎหมายด้านผังเมือง นักวิชาการด้านผังเมือง ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยกำหนดไว้ประมาณ 50 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุม มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร (ดูภาพประกอบที่ 3.3)

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้วนั้น ได้นำเสนอสู่การวิเคราะห์ในบทที่ 4 และบทที่ 5 ต่อไป

ภาพประกอบที่ 3.3 การรับฟังความคิดเห็น